

Kiŋwaati ki ŋkosi ki Pita-a Fiee fi nuun lε Kiŋwaati ki Pita-a ki ŋkosi kini-i

Kiŋwaati ki Pita-a ki ŋkosi kini nuun ε tè tsεε li bəniiŋ be Krai be tè saangε be gεεŋ be tsiin li bintsii li chichi chichi (1:1). Fiee fi noŋa fi tè fε se tsεε kiŋwaati kini tè nuun le deeni shén yi bəniiŋ bani si bəniiŋ tè biindi bikaa lε be jin, be ŋjŋgi bεŋgε kii shén yi be tè gεε li Krai li. Le deeni be ni, Pita tuu kimi be kii nton wu dzeen wu kii Jiso Krai wu kwe ye be mbochu li kwe-e we be ŋkaachε we le gii naa kaari be, nuun fiee fi be gii be ni be bichi limfwe ε be gεε bufi bu bee li fi-i.

Bikoo bi biee bi lε Kiŋwaati kini-i

1:1-2 Mbεεchε

1:3-12 Nkiimε si Nyɔ ti suuti bəniiŋ

1:13-2:10 Ntifi kii ntse wu waan

2:11-4:19 Si wi wu Krai nuun ni dzeti bεŋgε be ŋjŋgi

5:1-11 Si wi wu Krai nuun ni shikisi yi yee tuu nindi tε li bəniiŋ li

5:12-14 Kimerise

¹ Kiŋwaati kini ε mi Pita wu ŋwanε nton wu Jiso Krai wu tsεε. Mi ntseεɔ li bəniiŋ be Nyɔ tsaa le be ni be nuun bee be tè saangε be to mfon li bimbe bi Pontu, Galashan, Kapadosia, Eesha mɔɔ Bitina.

² Nyɔ Baa wuseŋ tè tsaa beŋ si yi tè kεε kituŋ mεεŋ lindεεri le fi gii naa fi nuun. Fiana yee nachε beŋ yi

gεε chichi le nε woo li Jiso Krai bε sεri beŋ bε ηgoŋ mee. Nyɔ doonchε shén yee yi dzeen li be-enj ηge nyε beŋ shén yi mbεεŋgi ηge.

Tε tsiŋ tε bichi nuuŋ bu limfwe-e kwaa

3 Mpiaru ni nuuŋ li Nyɔ-ɔ yi nuuŋ Nyɔ mɔɔ Baa wu Te Taa wuseŋ wu Jiso Krai. Wu bieŋ tεεbenj li bierɔ chi fe-εŋ si Jiso Krai tε bo li kwe-e, nuuŋ nshiiŋ yi kεmi ηge li bee li yi fe. Fini fe fiee tεεbenj se tε tsiŋ dεeni tε bichi nuuŋ bu limfwe-e,

4 le tεεbenj naa tε ji bisheyε bi wu gεε li be-enj, li kwεεŋ wu liboo li. Bisheyε bini nuuŋ bi tε naa fɔ kε, nuuŋ bi tε naa bee kε, nuuŋ bi tε naa kwi nchɔŋ kε.

5 Nyɔ kiichi ye beŋ bε buŋga bwee le gεεŋ bo li kinsofu kinε ki yi nachε yi gεε le ki gii naa ki yenε bu jobε chi kimerise-ε. Yi kiichi ye beŋ le kεti li shén yi ne gεε li yi-i.

6 Si ne kii baa lε, ne se wuki baa bujɔŋ. Se nuuŋ le ne kεmi le ne ni ne wuki bubiee li mfi niiŋ li kii bεmɔnchε bε bεe lε be-enj lε dzé lε dzé.

7 Wu bεεo le mɔnchε laa shén yinε yi ne gεε li Nyɔ-ɔ yεε cheεŋ le. Mɔɔ kikwa ki bε feti kwa lu bε ti mendi ki bε wi, kikwa kini se nuuŋ ftee fi nuuŋ fi booŋ, kε nuuŋ bε mɔŋ neε te shén yinε yi ne gεε li Nyɔ-ɔ, kife yi nuuŋ ftee fi yεki kikwa ki bε feti kwa lu. Bedεeni, naa nuuŋ jobε chi Jiso Krai doonchε yi yee, mpiaru, n'yoɔnchε bε ηguŋju ni nuuŋ li be-enj.

8 Ne kɔŋgisi baa Jiso Krai ne mεεŋ saa kε le ne ηεŋ wu kε, ne beŋ baa li wuu dεeni, mɔɔ nuuŋ si ne ηiŋgi yε wu kε lε. Ne se wuki baa bujɔŋ ηge bu nuuŋ wi tε tee kε,

9 kifε ne kii baa le si ne gεε shénj li wuu lε, ffee fi gii naa fi be le lejiŋ gii naa nuuŋ kinsofu ki fiana yinε-ε.

10 Beñtomfəŋ be Nyɔ-ɔ be tè tiiti kii kinjkoŋgise ki Nyɔ-ɔ tè nuuŋ le yi gii naa doonchε li be-en, be tè teeti be weki le be kee kii kinsofu kini.

11 Fiana yi Krai tè nuuŋ li bee si be tè lanjini le Krai gii naa ŋεŋ ŋε ke tuu nuuŋ lejiŋ, se kεmε bunøŋja. Be se tuu be weki le be kee mfi wu biee bilu gii naa bi ka, be dze yi bi gii naa bi dεndε bi se ka le.

12 Nyɔ se tuu yi fe le be kee le biee bi be tε tiiti bini nuuŋ yε bi be tiiti li yih yi bee ke, le bi biee li be-en. ε bi bi ne tε woo li bimfimu bi benniŋ be tè fenjisi nton wu dzeen wu kii Krai li be-en li buŋga bu Fiana yi Waan yi Nyɔ tè tuumi yi be liboo. Bini nuuŋ biee bi mɔɔ bεnchindaa be Nyɔ-ɔ dii le be kee bi.

Benniŋ be Nyɔ-ɔ ni be wuuti li binje bi bee

13 Si fi nuuŋ le, nache yεεŋ bufi bune, ne kaŋ bitsaa bine. Ne ni ne bichi le yi yinε-ε, ne bichi limfwe bujøŋ nuuŋ li kinjkoŋgise ki Nyɔ gii naa be doonchε li be-en mfi wu Jiso Krai kaari wu doonchε yi yee.

14 Ne wuki nuuŋ li Nyɔ-ɔ si bøŋ bee. Kiiŋ ne ni ne biki biee bi nyaŋ yi bwij køŋgisi bi ne tè feti mfi wu ne tè mεεŋ li kijibε-ε ke.

15 Si yih yi tè tsaa beŋ wuuti le, ne wuuti yεεŋ tε li binje bine bichu-u,

16 si be tsεε fi nuuŋ le,

“N'wuutɔɔ ne nuuŋ waan kifε mi ŋ'wε waan.”

17 Si ne teenyi Nyɔ le Baa wunε, nuuŋ yi yi sεki wi kwikwi li kinje kee li tε doonchε chichi chichi ke,

ke ne kemi le ne ni tsiij ntsε wunε be nchenu Nyɔ li mfi kwikwi wu ne nuuŋ li nshε yini si mfoŋ le.

18 Mɔɔ ne kii le Nyɔ tè go beŋ kituŋ li ntse wu lɔɔlɔɔ wu bechaa bεnε tè kuuri beŋ lu, tè mεεŋ ki go ke nuuŋ be ffee si kwa wu nuuŋ wu naa wu bee ke.

19 Tè go nuuŋ be ŋgɔŋ me Krai me nuuŋ ye ffee fi lɔɔlɔɔ ke, me nuuŋ si me ŋwanε nshεŋ yi muntofi yi ti kεmi ye chɔ ke, ke ffee fimu fi bifì lu linti ke.

20 Nyɔ tè tsaa wu nshε mεεŋ yi se naa yi bεchi, yi doonchε wu li jo yi kimerise-ε yini kii beŋ.

21 Σ Krai wu tè fe ne se beŋ li Nyɔ-ɔ yi tè buu wu li kwe-e yi nyε wu bunøŋa. Si tè fe le, shéŋ yinε be bεmbeeche bεnε se nuuŋ be ne gεe li Nyɔ-ɔ.

22 Si ne woo baa li cheŋŋ li le, cheŋŋ wulu fetɔɔ fi-an-a yinε wuuti le ne se kεme kinkɔŋgise li beŋwaana ki cheŋŋ, ne ni ne kɔŋgisi nεe le be shéŋ yinε chi.

23 Ne ni ne kii le be kaari baa be biε beŋ li biɛrɔ chi fe-εŋ. Wu wu biε beŋ wuni nuuŋ ye wu nuuŋ kwi ke. Σ Nyɔ kibεε yi nuuŋ tε naa kwi ke. Yi biε ye beŋ nuuŋ be jε ye yi nyεe ntsε. Jε ye yini gii yi ba yi ni yi lemi fe.

24 Fi nuuŋ si be tè tsεe le Kιŋwaati ki Nyɔ-ɔ le,
“Wiwoŋ kwikwi nuuŋ nεe si kitɔɔ le,

bujøŋ bwee se nuuŋ si flaaba wu litɔɔ.

Kitɔɔ ti bεε ki wɔɔbε, flaaba se kεeri,

25 Se nuuŋ le jε yi Taa gii yi ni yi lemi nεe fe mfi kwi.”

Jε yilu nuuŋ nton wu dzeen wu kii Krai wu be tè feenji li be-εŋ.

2

Kii Tεte chi kεmi ntsε mɔɔ kitɔŋ ki waan

1 Fi se fieε nuuŋ le, nε chine li shén yi bifi-i chi, nε chine li kimfi kichu-u mɔɔ jé fieεtu, nε chine li kimi ki fuumeε mɔɔ jé yi bifi chi kii bəniiŋ.

2 Nshəoŋ ni yi gbəŋgi yi təti beŋ li n'yamfu mbeen yi wuuti yi li fiana-a nε si yi ti təti bəoŋ bε bwi li mbeen li, ke yi se fe nε ni nε kuu nsiin nε naa nε kəmə kinsofu kine.

3 Nε feti yeeŋ le si nε məŋ baa nε ηεŋ le Taa nuuŋ bujəŋ.

4 Nε bεε fe Krai wu nuuŋ Tətə chi kəmi ntsε, bəniiŋ tə faaŋ le chi dzeen yε kε, se nuuŋ le Nyɔ tsaa chi le ε chi shaan fe yi-i.

5 Nε baa tε si ta yi kəmi ntsε yi Nyɔ gwəndi yih yi fiana bε yí, le nε ni nε nuuŋ kintutu ki bəte muntofi bee bε waan, nε feti muntofi mu fiana-a li yi-i mu yi kəŋgisi kəti li Jiso Krai.

6 Fi fieε le Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ le,
“Biche yeeŋ ne ηεŋ, ηgikəo tətə li kiton ki Sayɔ-əŋ,*
nuuŋ tətə chi boo chi yi-ih.

Ε tətə chi mi ntsaa, chi dzeen fe mi-i.
Tətə chini cheε le ε wi gεε ηgeen li wuu, mwε tə naa
de kε.”

7 Li beŋ bε gεε shén li wuu bani, tətə chini cheε fiee
fi shaan fe be-en. Se nuuŋ le, li bəniiŋ bε mεen ki
gεε kε shén li wuu kε, chi cheε fe bee si bε te tsεε le
Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ le,

“Tətə chini, ε chi chi bəniiŋ bε ηgwanu tə faaŋ,
chi se dza cheε chi to chi bε gwəndi nuuŋ boo
chi yi-ih lu.”

8 Fi se tuu fi nuuŋ ε bε tsεε le,
“Tətə chini gii chi fe bəniiŋ ni be kətini li chi-i.

* **2:6** Sayɔŋ nuuŋ bukoon bu kiton ki Jerosaleŋ le.

Σ kimbaŋ ki gii ki ni ki feti bəniij weeyi.”

Be kətini baa li chi-i kifε be faaŋ baa mbeenchε jε yi Nyɔ, fi fieε si Nyɔ tè nachε kituŋ le fi gii naa fi nuuŋ.

⁹ Se nuuŋ le, nε baa fine nuuŋ kingəkε ki Nyɔ tsaa kituŋ. Nε baa kintutu ki bəte muntofi bε nindi li Mfo-oŋ. Nε baa kiton ki waan, bəniij bε Nyɔ fe le be ni be nuuŋ bee, le nε ni nε tiiti biee bi dzeeŋ bi yi feti. Σ yi yi teen beŋ, nε se bo li kijibε-ε, nε le li kin'wofu kee ki nəŋja-a.

¹⁰ Tè nuuŋ ŋkosi nε nuuŋ yε bəniij kε, dεeni yani nε baa bəniij bε Nyɔ-ɔ. Nε tè mεen ki fi kε nshiiŋ yi Nyɔ kε, dεeni yani nε fi baa nshiiŋ yi Nyɔ.

*Bəniij bε Nyɔ-ɔ ni be doonchi kiŋge
ki dzeeŋ le bəniij bεchu lenti*

¹¹ Nsáŋ yεŋ yi shéŋ, si nε baa bilə bi nyiŋ li nshε yini-i lε, mi nse mbəsəo yi nsunji bø li be-en le kiiŋ nε ni nε feti biee bibifi bi nyan yi bwiŋ kəŋgisi kε, kifε biee bini gwii biee be fiana yinε.

¹² Nε doonchi kiŋge ki dzeeŋ le bəniij bε kii yε Nyɔ kε-ε lenti ke mɔɔ be kayi biee li be-en le nε bee baa, be ni be ŋingi kiŋge kinε ki dzeeŋ, ke naa nuuŋ jobε chi Nyɔ bεε, be ni be tendi bəndee bε yi-i.

¹³ Nyε yεεŋ yih yinε li wi kwikwi kii Taa, li bəniij bε be gεε le be ni be səki bəniij. Nε nyεε yεεŋ yih yinε li Mfɔŋ wu Lo-om wu nuuŋ Mfɔŋ wu nyɔŋa,

¹⁴ mɔɔ nuuŋ bəniij bε wu gεε le be ni be səki bimbə bi kwεεŋ lε, be lisi bəniij bε feti biee bibifi li ŋge-ε, be pieti bε feti biee bi shaan,

¹⁵ Nyɔ wəki le nε ni nε feti biee bi shaan, nε se ni nε maki bimfimu bi bibere bi bəniij lε bi tiiti biee bi be kii yε biee bi be tiiti kε.

16 Nε tsiiŋ yεεŋ si bεniiŋ bε ffee firu kεndi yε be kε. Se nuuŋ le, kiiŋ nε ni nε dzeti ffee nε tekisi fe lii nε feti bibifi kε. Nε tsiiŋ nuuŋ si bεmfα be Nyɔ-ɔ.

17 Nε guundi bεniiŋ bechu, nε kəŋgisi bεŋwaana bεne bε kimbeenchε-ε bechu, nε chεndi Nyɔ, nε guundi Mfɔŋ wu nyɔŋa wu Lom.

Bεniiŋ bε Nyɔ-ɔ ni be dzeti mbose yi ηge wu Krai

18 Benj be nindi li bεniiŋ bamu-u, nε nyεε yεεŋ yi yinε li bεniiŋ bε nε nuuŋ le bee lεkwiiŋ, nε guundi be bujɔŋ. Kiiŋ nε ni nε nyεε yi yinε nuuŋ li bεniiŋ bε mbeεŋgi li bε bichi le be-eŋ kwaa kε. Nε nyεε tε yi yinε mɔɔ li bεniiŋ bε ηasini-i.

19 Ntiitɔɔ ni kife Nyɔ ti wuki bujɔŋ bε wi wu bε ηwεki bε wu, wuki ntənyε, ffee fi wu fe nsinj, kεndi nεε nuuŋ shεŋ kife wu gεεɔ bufii bwεe li Nyɔ-ɔ.

20 ε be sunjgi benj le nε chɔ baa ffee, nε kεndi shεŋ, mbeŋ wulu se nuuŋ la? Se nuuŋ le, ε nε ηinjgi ηge nuuŋ li ffee fi dzeeŋ fi nε feti-i, nε kεndi shεŋ, Nyɔ woo bujɔŋ bε beŋ.

21 ε kintsi kine le nε ni nε ηinjgi ηge, kife Krai tε ηεŋ ηge tε kii beŋ, doonchε mbose li be-eŋ le nε dzɔɔ kikaa kee.

22 Ti mεεŋ mɔɔ ki fe kε bibifi kε, jé ffee ti mεεŋ mɔɔ saa kε li yi bo le wuu wa kε.

23 Mfi wu bε tε gaashi wu, ti mεεŋ ki tuu kε bε ηgaashε kε. Fe bε tε ηwεki bε wu, tε mεεŋ mɔɔ ki binε kε, tε nyε ffee fichu nuuŋ li tsaŋ yi Nyɔ yi kii nsawu nsa tsaanj.

24 Wu kibee tε too bibifi bi tεεbenj li wuu bwinj li kintaanj li. Tε fe le tεεbenj se kwi tε gate bε bibifi, tε ni tε tsiiŋ ntse wu tsaanj. Bibaa biee fe biee nε temi kituŋ.

25 Ne tè shiiŋ ne mbwenjì si nshóəŋ, d̄eəni ne se kaari baa ne be li Kiŋkiiché be Kimbiciché ki ntse wunε-ε.

3

Si kw̄eeŋ bee nyumi nuuŋ be ni be tsiiŋ

1 Bukeeŋ be yi-i, ne nyee yeeŋ te yi yine li bunij bεnε-ε. E ne feti lε, wi wumu li bee wu feŋgi mbeenche li je yi Nyɔ-ɔ, gii dza beŋ wi mεeŋ mao ki tee ke ffee li wu-u ke, nuuŋ kiŋge ki kw̄esi ki fe,

2 si bunij bεnε ŋiŋgi ne tsiiŋ ntse wu waan̄, ne k̄emi ŋguŋu lε.

3 Kiiŋ ffee fi doonchi bujɔəŋ bunε ni fi nuuŋ nuuŋ biee bi libwiŋ si biee bi be nache yi yi lifa le yi dzoaŋ ke, be nlisu bitsaa, mao nchumine yi be ndú yi dzeeŋ ke.

4 Ffee fi k̄emi le fi ni fi doonchi bujɔəŋ bu wi-i ni fi nuuŋ ffee fi nuuŋ li shéŋ yee li. Nwaani bujɔəŋ buni nuuŋ tè naa kwi nchəŋ ke, bu nuuŋ bu shéŋ yi dendy yi nuuŋ mbεeŋgi. Buni nuuŋ bu Nyɔ ŋiŋgi le ε bu shaan̄ fe yi-i.

5 E le si bukeeŋ be waan̄ be ŋkosi be tè gεe bufi bubee li Nyɔ-ɔ, tè shiiŋ be doonchi bubee bujɔəŋ lε. Be tè nyε yih yibe li bunij be bee.

6 K̄weeŋ si Saara, tè wuki li Abraha-aŋ se teenyi wu le taa. Beŋ te, ne baa bɔəŋ be Saara ε ne feti biee bi tsaaŋ nchenu ffee nsiŋ.

7 Bunij, ne kii te dze yi ne k̄emi le ne ni ne tsiiŋ be bukeeŋ bεnε le. Ne nyee ŋguŋu li bee si be k̄emi yε bunja si beŋ ke lε, mao si Nyɔ bɔəni yε beŋ bεchu be ntse wu kimake lε. Ne tsiiŋ neε lε, le kiiŋ ffee fimu ni fi baŋi nlεkε li Nyɔ-ɔ wunε ke.

Nenu ḡe kii ffee fi dzeen yuti kii fi bifi

8 Li mərise-ε, nyeeə benj bechu ntifi le, nε ni nε kəmi shéŋ yi mumkpanj, nε keeti nshiiŋ, nε kəmi tε kiŋkəŋgise ki bəniŋ bε kimbeenche-ε, nε kəmi shéŋ yi mbəeŋgii, nε shikisi yih yine fekwiiŋ.

9 ε wi fe bubiee bε wi, wi wu tuu kε bε bubiee kε. ε wi gaa wi, kiiŋ wi ni tuu tε bε ḡaashε kε, se nuuŋ le tiij nuuŋ mwε li mwε-ε. Fini nuuŋ ffee fi Nyə teen ben kii fi le yi gii yi tiij mwε li be-en.

10 ε fi fi bε tsεe baa le,
“ε wi kəŋgisi le woo bujəŋ li ntsε we-e,
bε le ḡen jo yi dzeen,
mwε dzə mfi bε nimi chee li bibifi-i,
jé fieetu yi bo kε le kimfimε kee li kε.

11 Kəmi le baa dzaa li biee bibifi-i,
ni feti nuuŋ bi dzeen, ni kəŋgisi mbəeŋgii biki wu
12 kifε Taa ti bichi lε bəniŋ bε tsaaŋ li,
wuki nləkε li Nyə-ə wube.

Se nuuŋ le, Taa ti nyee ye məo bintooŋ biee li bəniŋ
bε feti bibifi-i kε.”

13 ε nε kəmi ḡeeng yi nyəŋa le nε ni nε feti biee bi dzeen lε, wi wu gii naa tuu fe ffee fi bifi bε ben se nuuŋ noo?

14 Se nuuŋ le, məo bəniŋ nyee benj ḡe kifε nε feti biee bi tsaaŋ, kε Nyə gii yi tiij mwε li be-en. Kiŋ nε ni nε chəndi be kε, kε shéŋ ni yi wəsini benj kε.

15 Nε ni nε guundi nuuŋ Krai li shéŋ yinε-ε si Taa wunε le. Nε nachi yeeŋ yi yine mfi kwí, nε ni nε təŋgi le nε nyε ntusu li wi wu nuuŋ bii ffee fi nε bichi limfwe li fi-i. Se nuuŋ le ε nε tusi ləo, nε tusi mbəeŋgii bε ḡuŋju.

16 Kiŋ nε ni nε feti ffee fi nuuŋ fi ni fi səki benj li shéŋ li kε, nεε le ε bε gaashi benj, bε tiiti jé yi bifi kii

binęge binę bi dzeenj kii nę nuuŋ bęniiŋ bę Krai lę, buya ni bu keeti be.

¹⁷ Nę ni nę kii le fi dzəoŋ le nę ńęgę kii ffee fi dzeenj fi nę feti fe Nyɔ kəoŋgi le fi nuuŋ, yęki le nę ńęgę kii ffee fi bifi fi nę fe.

¹⁸ Ș nęe le si Krai tę ńęgę ńęgę kwi. Tę kwi kii bibifi bi bęniiŋ le mfwा mumkpanj fi ma lę. Wu wu tę nuuŋ wi wu tsaaŋ tę kwi li bęniiŋ bę te nuuŋ yę tsaaŋ kę le bę bę bee fe Nyɔ-ɔ. Be tę wo wu kwi li nyan yee, se nuuŋ le Nyɔ fe le ni nuuŋ lu li fiana-a.

¹⁹ Ș li fiana yini-i yi tę gęeŋ tiiti ję yi Nyɔ li fiana yi nuuŋ li yih yi ncha-a.

²⁰ Fiana yini nuuŋ yi tę faaŋ ń'wowu li Nyɔ-ɔ li mfi wu Noaa li. Nyɔ tę gęeŋ yi kaŋ shęn bę yı, tęngi nsiiŋ gęeŋ bo mfi wu Noaa tę chę ngo wu li dzəo. Ngo wuni nuuŋ wu bęniiŋ tę lę le nyaan kwa, ε be bę dzəo tę soo be.

²¹ Dzəo yilu yini nuuŋ si Nlisulidzəo wu suuti beŋ dęeni. Be lisi yę wi li dzəo nuuŋ le bę tsootse wu li kinjire kee li kę. Wu nuuŋ nuuŋ le bę fe ńkaache bę Nyɔ bę bęmbeechę bę waan. Nlisulidzəo wuni suuti beŋ be bunja bu Jiso Krai tę bo bę bu li kwe-e.

²² Jiso Krai wuni yęeŋ liboo kituŋ, wu shee lę kibęne ki kigęŋe ki Nyɔ-ɔ, se wę lu, bęnchindaa bę Nyɔ-ɔ bę fiana yi kęmi bunja mɔo yi sęki chi nuuŋ lę wuu lękwiiŋ.

4

Ntsę wu bęniiŋ bę Nyɔ-ɔ nuuŋ wu fwęŋ

¹ Si Krai tę ńęgę li nyan yee lę, nę kęme tę ńęwaani yęe shęn yi tę kęmi le ńęgę ńęgę, nę kimi le wi wu ńęgę ńęgę kituŋ li wuu bwiŋ wę nuuŋ ε bee biee bibifi ma.

2 Nee le, mεεŋ yε tuu ni tsiŋ ntse si wu laaŋkwiiŋ biki biee bibifi si bwiŋ yee wεki kε. Tsiŋo biki nuuŋ biee bi Nyɔ wεki.

3 Ne ni ne kii le mfi wu ne tε shiiŋ ne feti biee bi bεniŋ be kii yε Nyɔ ke kɔŋgisi mfεru ka wε. Ne tε tsiŋ ntse wu nyεŋ yi bukwεε, ne biki si yi yinε nyinini, ne wundi mbiŋ me keeti beŋ, ne feti tsɔəŋ ne jii biee le kiyonŋ nti, ne wundi biee ne yeti ɻkweŋε si bwí. Ne tε gbeŋgi ne guundi li bεnyɔ be yee li nuuŋ biee bi bεndi yi.

4 Dεεni bimfimu wondini biee bεniŋ be kii yε Nyɔ ke si ne mεεŋ yε ne tuu ne taashi li kintutu ki bee li ntse wu nuuŋ si wu nyáŋ wuni-i kε, be se fiiki baa be gaashi beŋ.

5 Se nuuŋ le, be gii be lenj be ku be bimfimu bi bee Nyɔ limfwe yi tεŋgi le yi saa bεniŋ be mεεŋ lu be be tε saa be kwiyε.

6 Fiee fiee fi tε fε be se fenjisi tε ntonj wu dzeenj li bεniŋ be tε kwiyεε. Be tε feenji li bee le ke se si be nuuŋ ε be tε saa be li nya-aŋ si bεniŋ be bεyοŋ, be se ni be tsiŋ ntse wu li fiana wu nuuŋ si wu Nyɔ tsiŋ.

Wi ni nindi be nya ye le dze yi dzeenj li

7 Mfi wu fiee fichu gii fi ma bεεŋ tsεkεtsεkε. Beđεen, ne nuuŋ nee be bufi bune fe, ne kiichi yi yinε, le se ne ni ne leki li Nyɔ-o.

8 Fiee fi yεki biee bichu nuuŋ nee le wi ni kɔŋgisi ɻwaani be shεŋ yee chi kifε kinjɔŋgise ti baanyi bibifi ɻge.

9 E ɻwaani wi la dεnde le wu-u, fi wu, biche le wuu wu nyaami kε wu kε.

10 Si Nyɔ nyε beŋ nyá chichi chichi lε, wi ni dzeti nya yi ye nindi li bεniij̄ bamu-u. Nε nindi bε kimbənε kini ki Nyɔ nyε lε dzé lε dzé si bεniij̄ bε Nyɔ gεe nime chee lε be bɔ le be ni nindi bujəŋ.

11 Ε wi tiiti ffee fi Nyɔ-o, ni tiiti nεe nuuŋ ffee fi buti lε kimfime ki Nyɔ-o kibεε. Ε wi nindi li bεniij̄ bamu-u, nindi nεe nuuŋ bε bunja bu Nyɔ nyε li wuu. Nε feti lε le ffee fichu fi ne feti, n'yoɔnchε ni giŋgi li Nyɔ-o keti li Jiso Krai. Bunəŋja bε bunja ε wu wu kεmi mfi kwi ma nsiŋ. Fi nuuŋ lε.

Nεnu ŋge si bεniij̄ bε Krai lε

12 Nsáŋ yεŋ yi shéŋ, kiiŋ nε ni nε tεti maa li tɔnyε wu nε wuki li yi wu bεε lε be-eŋ le wu mənchε beŋ kε. Kiiŋ fi ni fi nuuŋ si ffee fimu fi bεndi yi fi keti bε beŋ kε.

13 Nε neki bunewu le nε ŋiŋgi baa ŋge si Krai tε ŋεŋ le ke mfi wu wu buse bε bunəŋja bwεe, nε se tuu nε ni ne neki, nε wuki bujəŋ.

14 Ε bεniij̄ gaashi beŋ kii bukoon bu Krai lε, kε bujəŋ bu ŋge bwεe bune. Fini doonchi le Fiana yi bunəŋja yi nuuŋ Fiana yi Nyɔ yεε li be-eŋ.

15 Ε wi ŋiŋgi ŋge, kiiŋ ni tuu ni ŋiŋgi nuuŋ kifε wu woɔ wi kε, kε le wu yiɔ ffee, kε le wu feɔ ffee fimu fi bifì, kε le wu liiɔ kimfime li biee bi bεniij̄ bamu kε.

16 Se nuuŋ le ε wi ŋiŋgi ŋge kifε wε wi wu Krai, kiiŋ ni ni nuuŋ bε buya kε. Ni yokisi nuuŋ Nyɔ le kεmɔɔ bwεe bukoon.

17 Nε feti yεεŋ lε kifε mfi bεε wu Nyɔ gii saa bεniij̄, yi gii yi bεchi bε yih ye. Ε yi bεchi nuuŋ bε tεebεŋ lε, fi se nuuŋ niŋ bε bεniij̄ bε faaŋ le be beenchi ye ntoŋ wu dzeen wu Nyɔ kε?

18 Be tsεε baa lε Kiŋwaati ki Nyɔ-o le,

“Ε fi tεεmi li bεniij bε tsaaŋ li le be bοnε,
fi se nuun niŋ bε bεniij bε faaŋ Nyɔ, be feti biee
bibifi?”

19 Bεdeeni, bεniij bε ηiŋgi ηge si Nyɔ wεki le be ni
be ηiŋgi, be feti biee nuun bi tsaaŋ, be giki yi yibe
li tsan yi Nyɔ Kintɔmu ki ti lemi li ηkaache wu ki-i.

5

Kii nshóəŋ yi Nyɔ

1 Ntuuɔ η'wεki le nsooŋ bɔ li bεte kintaashε ki
bεniij bε kimbeenche-ε le be-eŋ lenti. Mi si wi wu
kintutu ki bεte kintaashε-ε, ntɛ ηεŋ bε lii yεŋ si Krai
tε ηεŋ ηge, nse ntuu nuun te wi wu gii naa kεmε fε
bunøŋa bu gii naa bε be buu.

2 Ntuuɔ nyee ntifi le, nε ni ne bichi yεεŋ le nshóəŋ
yi Nyɔ-ɔ yi wu gεε li tsan yine-ε bujøŋ. Fε ne bichi
kiŋ nε ni ne bichi, nε bichi kεε bε kεndi bεŋ bukanu
kε. Ne ni ne bichi bε kinkøŋgise si Nyɔ wεki. Kiŋ nε
ni ne bichi ne kεmε ηgeeŋ li mbeŋ wu kwa-a kε. Ne
kεmε ηgeeŋ nuun li nime-ε.

3 Kiŋ nε ni ne shiiti li nshóəŋ yi Nyɔ gεε le nε ni
ne kiichi kε. Ne doonchi nuun kiŋge ki dzeen ki yi
ηiŋgi yi biki.

4 Ε ne feti le, ke Kikoo ki Biŋkiichε nshóəŋ le busε,
nε se kεmε kifɔ ki bunøŋa-a ki nuun te naa kwi
nchøŋ kε.

5 Ntiitɔ te li bεsaŋ li le, nε nyee yεεŋ yi yine li bεte
kintaashε ki bεniij bε kimbeenche-ε bujøŋ. Ben
bεchu nε shikisi yi yine li wi bee wi-limfwε. Ne kii
le, “Nyɔ ti bεeti dzaal i wi wu tsakisi yi-i. Se nuun le,
yi ti doonchi shén yi dzeen li wi wu shikisi yi yee
li.”

6 Nε shiiki yi yine nε ni nε nuuŋ lε buŋga bu Nyɔ-o lεkwiiŋ, ke mfi kɔchɛ, yi se yeeki beŋ.

7 Nε gεe biee bichu bi fien̄gisi beŋ li tsan̄ yee li, kife kεmɔɔ ŋgeeŋ yine.

8 Nε kiichi yi yine, nε bichi bujɔŋ kife wi wunε wu mbani wu kiŋkundi wεendɔɔ si buri wu fuuti, wεki wi le booyε.

9 Nε taan̄ muŋaŋa be wu, nε gεe nεe nuuŋ shéŋ li Nyɔ-o yi ni yi tεem̄i, nε ni nε kiimi le bεŋwaana bεnε ŋiŋgi baa te ŋge le li nshe chichi.

10 Nge wuni wε nεe li mfi niiŋ li, Nyɔ gii yi fe nε kaari nε to si ne tuu nε nuuŋ, yi nyε beŋ buŋga, yi fe nε ni nε lemi mkpaan̄ nε tεem̄i. Nyɔ nuuŋ yi nyε kimbənε kichu li bεniiŋ li. Yi teeŋ yε beŋ le nε lε li bunəŋa bwēe bu kimake-ε kife nε nuuŋ bεniiŋ bε Krai lε.

11 Buŋga buchu ba nεe bwēe mfi kwi bu ti mεe yε kε. Fi nuuŋ lε.

Bεn'yeεshε

12 Mi ntseεeɔ fiŋkɔsi li be-eŋ nuuŋ Silas wu fi mi fe* wu nuuŋ ŋwaanεŋ wuseŋ. Si ŋiŋgi nuuŋ wi wu nuuŋ wi gεe bufi li wuu. Mi ntseεeɔ le ŋkaaŋgi shéŋ yine, ntuu mfe nε se kεe le ffee fichu fi mi ntseε doonchi cheeŋ wu kii mfiε wu nuuŋ wu Nyɔ. Nε lemi lu nε tεem̄i.

13 Kintaashε ki bεŋwaanεŋ bεseŋ ki Babilɔŋ ki Nyɔ tsaa te yesi kεe beŋ. Mak wu nuuŋ ŋwanεŋ li kimbeenchε-ε yεeshɔɔ beŋ te.

14 Nε yesi yih yine, nε kokε bε kiŋkɔŋgise. Mbεεŋgii nuuŋ li beŋ bεchu-u bε nuuŋ li Krai li.

* **5:12** Bukooŋ buni nuuŋ te le Sibanus.

Sari
Sari: Sari (New Testament+)

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sari

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source files dated 26 Apr 2025

0b48302f-d71e-5995-a8f4-98013bf8b3d2